

Bidrag till temaförmiddag den 21 augusti 2024 på Mor Cilla i Arild med Raus församlings arbetslag

Ideellt arbete och frågan om jorden egentligen än mer än nu kan bli en återspeglning av himmelen...

(Kristian Lillö)

Kärt barn har många namn, så sade man förr, och översatt till nutidssvenska skulle det väl bli *Det som är bra kan kallas många saker*. Ideellt arbete är ett kärt barn och kallas följdriktigt också ett flertal saker, ibland för volontärarbete eller frivilligt arbete – även om just det senare ordet är på utgående, för vad skulle då annat arbete, t ex så kallat lönearbete vara, ofrivilligt, slavarbete, eller? Dessutom kan ju också upplevd frivillighet vara kopplad till i olika hög grad inkulturerad plikt. Det har väl de flesta av oss erfarenhet av, eller? Några menar att det just är uppfostrans roll att göra plikten till en del av människans sociala identitet.

Istället för att försöka definiera ideellt arbete så där exakt, för det gestaltas ju i det praktiska utövandet utifrån inom vilken organisation det utförs, kan vi alltså konstatera några grundläggande saker, nämligen att det är frivilligt, volontärt och att det inte medför lön eller annan ekonomisk ersättning. Att det är frivilligt innebär dock inte att det sker utan vårt inre motstånd och många gånger i kamp med detta motstånd. Och vi kan också konstatera att det är en specificerad roll som avses, ett ansvarstagande, med överenskomna arbetsuppgifter, schema och ett åtagande som är tidsbestämt med inlagd tid för uppföljning och utveckling. Och underförstått i en organisation som av olika skäl kräver att det finns anställd personal. I en organisation (eller rörelse) utan anställd personal blir det, kanske, litet ovidkommande eller ointressant att kalla samtliga för ideella medarbetare, eller?

Förutom alla dessa komponenter för ideellt arbete utförs dessutom oftast ideellt arbete inom organisationer som gärna framhåller att de är ideella organisationer, och som

varken har stadiga säkra eller betydande intäkter som medför att de kan avlöna samtliga medarbetare eller har produkter som kräver spetskompetens för att bli framtagna. Det handlar om den sk tjänstesektorn, i vid bemärkelse. Till detta kommer att Svenska kyrkan hör till kategorin *trossamfund* som är både det ena och det andra.

Mot slutet vill jag återkomma till begreppet spetskompetens och till dess i marginalen anteckna att begreppet medarbetare kan innefatta såväl lönearbetare som ideella arbetare, som just oftast kallas för ideella *medarbetare* av något skäl, kanske endast ett språkligt skäl, nämligen att det vore otympligt att säga lönearbetare och att genom prefixet *med* skapas en motsvarighet till prefixet *löne* i ordet lönearbetare.

Inom kategorin lönearbetare får vi dessutom förlägga uppdrag av olika slag, t ex inom politiken och föreningsstyrelser, som medför arvode och ersättningar. Med den logiken kan man alltså i flertalet kyrkliga enheter inte säga *jag arbetar ideellt som förtroendevald i Svenska kyrkan*.

Men kan man säga *jag sjunger ideellt i kören i Svenska kyrkan*? I den kyrkliga statistiken räknas korister som ideella medarbetare – på samma sätt som att vara med i en verksamhet som samlar människor kring samtal och kaffe – fastän koristen själv kanske snarare skulle beskriva körsjungandet som en hobby, som att spela golf, samla på frimärken eller gå på gym.

En aktivitet kan nog vara en hobby samtidigt som den är ett ideellt arbete. Om man vill hårdra det kan man nog säga att den allmänna uppfattningen är att en hobby även om den utförs i grupp fysiskt eller på nätet i första hand har syftet att berika, utveckla, fördjupa och glädja den person som utövar den. En hobby måste vidare vara frivillig och inte inkomstbringande – och om den blir det sätter Skatteverkets regelverk in, och då klassas den som bisyssla om man har en anställning. Ur skattesynpunkt blir den dessutom ett "lönearbete" om den genererar ett överskott, och överskottet beskattas.

Skillnaden mellan hobby och ideellt arbete, som två olika planhalvor, är i vissa fall hårfin, och hur man ser på det beror i grunden på perspektiv, och det är dem jag vill skaka om litet, för klarhetens skull. Inget annat!

Vad är då huvudskillnaden? Hobbyn har för att förenkla det *mig* och *mitt* i centrum. Det ideella arbetet har *andra* och *andras* i centrum. I de flesta fall behöver det inte vara en motsägelse mellan det som är bra för mig och det som är till för andra. Om det hade funnits en sådan ofrånkomlig motsägelse skulle det ju innebära att hobbyns var egoistiska och ideella arbeten var altruistiska och att mitt och andras berikande, utveckling, fördjupning inte kunde förenas. Då hade vi haft en klyfta mellan jaget och vi:et – som på sikt hade kvävt jaget, dess värde och förändringskapacitet och potentiel. En sådan heroisk grundsyn att hobbyns är uttryck för egoism men ideella arbeten är altruistiska är mig därför fjärran. De två begreppen *hjälpa* och *behövande* måste få förbehållas det ideella arbetet. Eller?

Jag tänker att det som gör andra gott och samtidigt mig gott ger uttryck för en biblisk människosyn, och här minns vi versen på Bibelns första sida: *Alla är skapade till Guds avbild, till att bli alltmer lika Gud* – och det blir vi genom att på olika sätt leva och agera i den ömsesidiga mänskliga interdependens, alltså det mellanberoende, vi står i, som Guds avbilder, på väg att bli mer som Gud. (Första Mosebok 1:26).

Inom evangelisk luthersk kallelselära – som vi ibland associerar till med uttrycket *ha en luther på axeln*, så kallar Gud människor på tre sätt. Det andra sättet är att Gud kallar människor till ett liv i kyrkan genom dopet, ett försonat liv i helgelsen. Det tredje sättet är att Gud kallar några av de döpta till prästämbetet för att där dela ut sakramenten och förkunna evangeliet. Dessa två sätt lämnar vi åt sidan för att istället titta på det första sättet Gud kallar människor, i civilsamhället, för att använda vår tids mest relevanta uttryck för platsen där den första kallelsen utförs.

Det första sättet Gud kallar människor är att Gud kallar människan till hennes sociala roll i civilsamhället, till den sysselsättning inom hushåll, näringar av olika slag, där det finns en uppgift, nämligen att vara till för nästan, medmänniskan. Vår evangelisk lutherska tro säger oss alltså att vara människa är att vara kallad till att vara till för medmänniskan, tjäna vår nästa som behöver oss (alltså inte den vi väljer att vara goda mot), genom våra civila arbete, vår uppgift i hushåll – och överfört till vår tid också inom ideella organisationer som behöver människor som *hjälper de behövande* människorna, medmänniskorna, nästan.

Varför tror vi så inom vår kyrka? Varför har vi denna skapelsetro – för skapelsetro innebär ju inte att Gud har skapat världen utan i första hand att Gud skapar och upprätthåller världen, atomernas dans, genom naturlagar, djurens och växternas liv och människors engagemang för andra människor. Skapelsetro är tillitstro.

Någon menar att denna lutherska statsvänliga och feodala och borgerliga skapelsetro historiskt gått hand i hand med det förtryck som överheten och kapitalismen utövat, det som den s k alienationsteorin beskriver. Alltså att lönearbetsmodellen egentligen inte stämmer med den politiskt medvetna människans uppfattning om vilka värderingar en god Gud bekräftar och vill se i handling. Vad tycker du? Och hur påverkar ditt eget resonerande synen på ideellt arbete?

Nu tillbaka till axelmetaforen, för när det tynger på vår axel av den nöd vi känner av och till i världen, och allt som borde göras – så tror jag att det underskattade uttrycket att *ingen kan göra allt men alla kan göra något*, kan komma till sin rätt. Och det som är *mig och mitt bästa* hamnar plötsligt på andra planhalvan.

För forskningen, och då avser jag absolut inte endast eller ens i huvudsak den kyrkligt förankrade forskningen (som kan tolkas som partisk i just detta), visar ju att organisationer med ideella medarbetare är organisationer som gör att människor just genom sitt engagemang, sitt tids- och resursbidrag, kort sagt, att vi *hjälp behövande* människor:

- * blir gladare, oavsett ålder, yrke eller bakgrund
- * får fler och flera fungerande goda, hållbara bekantskaper och också vänrelationer,
- * når en (livs-)dimension till som är svår att sätta ord på – men som så många vittnar om,
- * känner in på kroppen att de hör till ett meningsfullt, och inte bara ett underhållande, sammanhang, särskilt genom delaktighet redan i planerandet av en verksamhet
- * upplever att de kan hantera sin livssituation och påverka samhällsutvecklingen i *rätt* riktning, (och för dem som inte så enkelt eller alls kan eller orkar eller förmår röra sig kan utföras på distans)

* blir ianspråktagna och känner sig på djupet bekräftade, accepterade, tillfreds,

* behåller hälsan längre och lever längre (och vem vill inte det på tal om jagets ambitioner klädda i orden jagets mig och mitt – och den punkten är ju som ett flertal av dessa uppräknade forskningsresultat konkurrerar ut eller i alla fall med de flesta hobbies.

Avslutningsvis, i kontexten av dessa tankar om livets mening, och att jorden ska vara en återspeglning av himmelen och spetskompetensföreställningen att vi alltmer ska bli som Gud, den där kärnfulla berättelsen om personen som efter livet kom till en plats och väcktes på morgon med en underbar frukost, och ett personligt erbjudande om att göra vad hen ville. Så blev det golf i tusen år, och sedan när hen tröttnat på det blev det knyppling i tusen år, och sedan idrott, frimärkssamlande, segling, bokcirkel, musik i olika former, o s v i tusentals år, tills personen en tidig morgon på den personliga frågan vad hen nu vill göra då, svarade: Nej, nu vill jag göra något riktigt, jag vill arbeta, och till svar fick: Var tror du egentligen att du är?